

महाराष्ट्र राज्यात काझी, प्रमुख काझी तसेच अतिरिक्त काझी म्हणून नियुक्ती करण्यासाठी व्यक्ती/व्यक्तींच्या पात्रतेचे निकष निश्चित करण्यासाठी व सदर नियुक्त्यांचे विनियमन करण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना विहित करण्याबाबत..

महाराष्ट्र शासन
अल्पसंख्याक विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: काझी २०१४/प्र.क्र.१२३/का-४
मादाम कामा रोड, हतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
तारीख: १४.०६.२०१९

वाचा -

- १) काझी अधिनियम, १८८० (१८८० चा १२ वा)
- २) काझी (महाराष्ट्र सुधारणा) अधिनियम, १९७८

प्रस्तावना -

काझी अधिनियम, १८८० च्या कलम २ मधील तरतुदीनुसार राज्यातील मुस्लीम लोकसमुहाची लक्षणीय वस्ती असलेल्या भागात पात्र व्यक्तींमधून एक किंवा अधिक काझी (Kazis) म्हणून नियुक्ती करण्याचे अधिकार राज्य शासनास प्राप्त आहेत. त्यानुसार महाराष्ट्र राज्यात काझी, प्रमुख काझी तसेच अतिरिक्त काझी म्हणून नियुक्ती करण्यासाठी व्यक्तींच्या पात्रतेचे निकष निश्चित करण्यासाठी व सदर नियुक्त्यांचे विनियमन करण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय -

काझी अधिनियम, १८८० (१८८० चा १२ वा) च्या कलम २ मधील तरतुदीनुसार राज्यातील मुस्लीम लोकसमुहाची लक्षणीय वस्ती असलेल्या भागात पात्र व्यक्तींमधून एक किंवा अधिक काझी (Kazis) म्हणून नियुक्ती करण्याच्या दृष्टीने पात्रतेचे निकष विहित करण्यासाठी व सदर नियुक्त्यांचे विनियमन करण्यासाठी पुढील मार्गदर्शक सूचना विहित करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

(१) मुस्लिम समुदायाची २५,००० पर्यंत लोकसंख्या असलेल्या समूहाकरीता एका काझीची नियुक्ती करण्यात यावी.

(२) मुस्लिम समुदायाची २५,००० पेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेल्या लोकवस्तीसाठी एका प्रमुख काझीची नियुक्ती करण्यात यावी व त्यांच्या व्यतिरिक्त पुढील प्रत्येक २५,००० लोकसंख्येसाठी एक या प्रमाणात अतिरिक्त काझींची नियुक्ती करण्यात यावी.

३) महापालिका असलेल्या शहरांत प्रत्येक महापालिका प्रभागाकरीता किमान एका काझीची नियुक्ती करण्यात यावी. अधिक लोकसंख्या असलेल्या प्रभागांमध्ये एक प्रमुख काझी व आवश्यकतेनुसार अतिरिक्त काझींची नियुक्ती करण्यात यावी.

(४) शासनाकडून अशा प्रकारे नियुक्त करण्यात येणाऱ्या प्रत्येक प्रमुख काझी, काझी तसेच अतिरिक्त काझींचे कार्यक्षेत्र निश्चित/विनिर्दिष्ट करण्यात यावे व या निश्चित/विनिर्दिष्ट करण्यात आलेल्या कार्यक्षेत्राबाहेरील किंवा इतर काझींच्या कार्यक्षेत्रातील कामकाज या शासन नियुक्त प्रमुख/अतिरिक्त काझींनी पार पाडू नये.

(५) प्रमुख काझी, काझी तसेच अतिरिक्त काझी पदावरील नियुक्तीसाठी इच्छुक असलेला उमेदवार मुस्लिम समुदायातील असावा व त्याचे वय १८ वर्षांपेक्षा कमी नसावे.

(६) प्रमुख काझी, काझी तसेच अतिरिक्त काझी पदावरील नियुक्तीसाठी इच्छुक असलेल्या उमेदवाराने धार्मिक मदरशातून किमान “आलीम” ही पदवी/प्रमाणपत्र तसेच किमान शालांत प्रमाणपत्र परीक्षा वा तत्सम परीक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी.

(७) प्रमुख काझी, काझी तसेच अतिरिक्त काझी पदावरील नियुक्तीसाठी इच्छुक असलेल्या उमेदवाराला उर्दू भाषा लिहिता वाचता व बोलता येणे तसेच, अरबी, मराठी व इंग्रजी या भाषा लिहिता वाचता येणे (विवाह प्रकरणांची नोंदणी करणे व सदर नोंदी संगणकीकृत करून ते संकेत स्थळावर प्रसिध्द करणे {(Uploading on website), आवश्यकतेनुसार शासकीय कार्यालये/ न्यायालये इ. शी पत्रव्यवहार करण्याच्यादृष्टीने } आवश्यक राहिल.

(८) प्रमुख काझी, काझी तसेच अतिरिक्त काझी पदावरील नियुक्तीसाठी इच्छुक असलेल्या उमेदवाराला कोणत्याही न्यायालयाने कोणत्याही गुन्ह्यासाठी दोषी ठरविलेले नसावे वा त्याच्या विरुद्ध कोणतेही फौजदारी गुन्हेगारीचे प्रकरण सुरु/प्रलंबित नसावे तसेच त्याच्याविरुद्ध कोणत्याही पोलीस ठाण्यात फौजदारी गुन्हेगारीचे प्रकरण नोंदविलेले नसावे.

(९) सध्या कार्यरत असलेले शासनाची मान्यता प्राप्त असलेले काझी पूर्वीप्रमाणेच काझी म्हणून कार्यरत राहतील व त्यांना वरील (६) व (७) येथे नमूद अर्हता धारण करणे बंधनकारक असणार नाही. तथापि, त्यांनी स्वतःची शासनाकडे वा शासनामार्फत विहित करण्यात येईल, अशा शासनाच्या अधिनस्त असलेल्या अन्य कार्यालय/संस्था/प्राधिकरण यांचेकडे नोंदणी करून घेणे आवश्यक राहिल.

(१०) काझी हे पद अनुवांशिक/वंशपरंपरागत नसल्याचे मा.मुंबई उच्च न्यायालयाने वेळोवेळी [e.g.,(1) Baba Kakaji Shet Shimpi V/s. Nassaiuddin Valad Aminuddin Kazi reported in I.L.R. 18 Bom. 103; (2) Kasamkhan Ahmedkhan Mujawar V/s Kaji Abdullah Kaji Mahamad reported in A.I.R. 1926 Bom.153] स्पष्ट केलेले आहे. सबब, प्रमुख काझी, काझी व अतिरिक्त काझी, या पदांवरील नियुक्तीसाठी वंशपरंपरेने अधिकार सांगता येणार नाही.

(११) शासनाच्या मान्यतेने सध्या काझी पदावर कार्यरत असणाऱ्या तसेच भविष्यात शासनामार्फत नियुक्त केल्या जाणाऱ्या सर्व काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींना त्यांचे नांव, त्यांचे कार्यक्षेत्र, कार्यक्षेत्रातील मुस्लिम लोकसंख्या, ते धारण करीत असलेल्या धार्मिक व शैक्षणिक अर्हतेबाबतचा तपशील, त्यांना उर्दू, अरबी, मराठी व इंग्रजी भाषा लिहिता, वाचता बोलता येतात किंवा कसे, याबाबतचा तपशील शासनाकडे वा शासनामार्फत विहित करण्यात येईल, अशा शासनाच्या अधिनस्त असलेल्या अन्य कार्यालय/संस्था/प्राधिकरण यांचेकडे नोंदणी करून घेणे आवश्यक राहिल.

(१२) आवश्यक कायदेशीर बाबींची पूर्तता करून तसेच आवश्यक ती कायदेशीर प्रक्रिया पार पाडून मुस्लिम समुदायातील विवाह संबंधीची प्रक्रिया मुस्लिम धर्माप्रमाणे पार पाडणे, संबंधित अभिलेखाचे जतन करणे, संबंधित पक्षांकडून मागणी करण्यात आल्यास अभिलेखाचे निरीक्षण करण्याची परवानगी देणे व गरजेनुसार अभिलेखाच्या प्रती उपलब्ध करून देणे तसेच त्यांनी पार पाडलेल्या सर्व विवाह प्रकरणांची नोंदणी करणे व सदर नोंदी संगणकीकृत करून ते संकेत स्थळावर प्रसिध्द करणे (Uploading on website) आवश्यकतेनुसार शासकीय कार्यालये/न्यायालये इ. शी

पत्रव्यवहार करणे, हे या शासनाने नियुक्त केलेल्या काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींचे कर्तव्य राहिल.

(१३) वर नमूद कर्तव्ये पार पाडण्यात संबंधित काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींकडून कसूर होत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आल्यास समुचित चौकशी करुन व संबंधित काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींना त्यांची बाजू मांडण्यासाठी सुनावणीची संधी देऊन ते दोषी असल्याचे चौकशीत आढळून आल्यास त्यांना, प्रसंगपरत्वे, काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझी पदावरून काढून टाकण्याचे सर्व अधिकार महाराष्ट्र शासनास राहतील. सदर चौकशीची कार्यवाही शासन स्तरावरून वा या उद्दिष्टासाठी शासनाकडून प्राधिकृत करण्यात येणाऱ्या शासनाच्या अधिनस्त असलेल्या अन्य कार्यालय/संस्था/प्राधिकरण यांच्यामार्फत करण्यात येईल.

(१४) शासनाने नियुक्त केलेल्या काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींना त्यांच्या कार्यक्षेत्रात आवश्यकतेनुसार एक किंवा एकाहून अधिक नायब काझींची नियुक्ती करता येईल.

(१५) आधी पासून काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझी पदावर शासनाच्या मान्यतेने कार्यरत असणाऱ्या एखाद्या व्यक्तीस मराठी व इंग्रजी भाषा लिहिता वाचता येत नसल्यास त्यांनी मराठी व इंग्रजी भाषा लिहिता वाचता येत असलेल्या किमान एका नायब काझींची नियुक्ती करणे अनिवार्य राहिल व ते त्यांच्यामार्फत पार पाडण्यात येणाऱ्या सर्व विवाह प्रकरणांची नोंदणी करणे व सदर नोंदी संगणकीकृत करुन त्या संकेत स्थळावर प्रसिध्द करणे (Uploading on website), आवश्यकतेनुसार शासकीय कार्यालये/न्यायालये इ. शी पत्रव्यवहार करणे, ही सर्व कर्तव्ये ते स्वतः पार पाडणार आहेत वा या उद्दिष्टासाठी त्यांनी नायब काझींची नियुक्ती केली आहे, याबाबतचा तपशील व संबंधित नायब काझीचे नांव व इतर तपशिलाचे संपूर्ण विवरण शासनाकडे वा शासनामार्फत विहित करण्यात येईल, अशा शासनाच्या अधिनस्त असलेल्या अन्य कार्यालय/संस्था/प्राधिकरण यांचेकडे नोंदणी करुन घेणे आवश्यक राहिल.

(१६) शासनाने नियुक्त केलेल्या काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझी पदावरील इसमाचे निधन झाल्यास वा इतर कारणांमुळे सदरचे पद रिक्त झाल्यास, अशा पदावर नवीन नियुक्ती करण्यासाठी पुढील मार्गदर्शक सूचना क्र.२१ अन्वये विहित करण्यात आल्याप्रमाणे कार्यवाही करण्यात येईल.

(१७) शासनामार्फत नियुक्त करण्यांत आलेल्या काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींनी त्यांच्या मार्फत पार पाडण्यात येणाऱ्या विवाहासाठी वाजवी प्रमाणात फी (हदिया) ची आकारणी करावी. तथापि, कोणत्याही परिस्थितीत ग्रामीण भागात कमाल रु.७५०/- व शहरी भागात कमाल रु.१,५००/- याहून अधिक प्रति विवाह फी (हदिया) ची आकारणी करण्यात येऊ नये. फी (हदिया) चे सदर दर आर्थिक वर्ष २०२०-२१ पर्यंत लागू राहतील व तदनंतर प्रत्येक वर्षाच्या १ एप्रिल ला सदर दरांमध्ये रु.५०/- इतकी वाढ अनुज्ञेय राहिल.

(१८) महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद यांनी शासन नियुक्त काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींद्वारे पार पाडल्या जाणाऱ्या विवाह व इतर अनुषंगिक कार्यांसाठी व त्यांची नोंदणी करण्यासाठी आवश्यक असणारे विविध नमुने (फॉर्म्स) व इतर छापील साहित्य तयार करून त्यास शासनाची मान्यता घ्यावी व अशा प्रकारे शासनाची मान्यता प्राप्त असलेले नमुने व इतर छापील साहित्य गरजेनुसार शासन मान्य काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींना उपलब्ध करून द्यावेत.

(१९) या मार्गदर्शक सूचना ज्या दिवशी प्रत्यक्ष अंमलात येतील, त्या दिवशी विवाह व इतर अनुषंगिक कार्यांसाठी व त्यांची नोंदणी करण्यासाठी आवश्यक असणाऱ्या नमुन्यांकरीता व इतर छापील साहित्याकरिता आकारले जाणारे शुल्क महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद यांनी निश्चित करून त्यास शासनाची मान्यता घ्यावी. तदनंतर, महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळाने दर तीन वर्षांनी सदर नमुन्यांच्या किंमतींचा आढावा घ्यावा व शासनाच्या पूर्वमान्यतेने या किंमतीच्या दरात सुधारणा करण्यात यावी.

(२०) सदर नमुन्यांच्या किंमतीपोटी वक्फ मंडळाकडे भरणा केलेल्या रकमेची काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींनी संबंधित पक्षाकडून प्रतिपूर्ती करून घ्यावी व त्याप्रमाणे संबंधितांना स्वतंत्र पावती देण्यात यावी. सदर रक्कम वरील अ.क्र. (१७) येथील मार्गदर्शक सूचनेअन्वये काझींना अनुज्ञेय ठरविण्यात आलेल्या मानधनाहून भिन्न राहिल. सदर उद्दिष्टांसाठी आवश्यक असणारे क्रमांक असलेले पावती पुस्तक काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझींना वक्फ मंडळाकडून पुरविण्यात यावे. या पावती पुस्तकांच्या वाटपाच्या जिल्हा निहाय तपशीलाकरिता वक्फ मंडळात स्वतंत्र नोंदवही ठेवण्यात यावी. यापोटी वक्फ मंडळाकडे जमा होणारा महसूल वक्फ फंडात जमा

करण्यात यावा व जमा होणाऱ्या महसुलाचा तसेच पावती पुस्तकांचा तपशील प्रत्येक वर्षी ३१ मार्च नंतर होणाऱ्या वक्फ मंडळाच्या पहिल्या बैठकीत वक्फ मंडळाला सादर करण्यात यावा.

(२१) काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझी पदावरील नियुक्ती करण्यासाठी शासनामार्फत किंवा शासन विहित करेल, अशा शासनाच्या अधिनस्त असलेल्या अन्य कार्यालय/ संस्था/ प्राधिकरण यांच्या मार्फत प्रमुख उर्दु, इंग्रजी व मराठी वर्तमानपत्रात जाहिरात देऊन अर्ज मागविण्यात येतील व पात्रतेविषयीच्या अटींची पूर्तता करणाऱ्या उमेदवारांची मुलाखत घेऊन पात्र उमेदवारांची आवश्यकतेनुसार काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझी पदांवरील नियुक्ती/नियुक्त्या करण्याविषयीच्या अधिसूचना शासनाकडून राजपत्रात प्रसिध्द करण्यात येतील.

(२२) काझी/प्रमुख काझी/अतिरिक्त काझी पदावरील नियुक्तीची किंवा या पदांवरून काढून टाकण्याची कार्यवाही/प्रक्रिया शासनामार्फत किंवा शासन विहित करेल, अशा शासनाच्या अधिनस्त असलेल्या अन्य कार्यालय/संस्था/प्राधिकरण यांच्या मार्फत पार पाडण्यात येईल. सदर प्रक्रियेचा तपशील स्वतंत्रपणे विहित करण्यात येईल. काझी अधिनियम, १८८० (१८८० चा १२वा) च्या कलम २ मधील तरतुदीनुसार राज्यशासन या कलमांतर्गत नियुक्त केलेल्या कोणत्याही काझीला निलंबित (Suspend) किंवा काढून (remove) टाकू शकेल, जो त्याच्या कार्यालयातील कामकाजाच्या अंमलबजावणीमध्ये झालेल्या गैरवर्तनामध्ये (misconduct) दोषी ठरला असेल किंवा ज्या कार्यक्षेत्रात त्यांची नियुक्ती केली असेल त्या कार्यक्षेत्रातून सहा महिन्यांच्या कालावधीसाठी सतत अनुपस्थित आहे किंवा इतर ठिकाणी राहण्याच्या उद्देशाने कार्यक्षेत्र सोडले आहे किंवा दिवाळखोर म्हणून घोषित केले आहे किंवा त्याच्या कार्यालयातून काढून टाकण्याची इच्छा आहे किंवा ज्याने कार्यालयाची कर्तव्ये पार पाडण्यास नकार दिला आहे किंवा राज्यशासनाच्या मते अपात्र (unfit) किंवा वैयक्तिकरित्या अक्षम (incapable) असेल.

(२३) उपरोक्त सूचना क्र.९,११,१५ येथे नमूद प्रक्रिया तसेच सूचना क्र. २१ संदर्भात जाहिरात देऊन अर्ज मागवून त्या अर्जांची प्राथमिक छाननी करून आपल्या अहवालासह सदरचे अर्ज शासनाकडे पाठविण्याची प्रक्रिया पार पाडण्या साठी शासनाच्या अधिपत्याखालील महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, पनचक्की, औरंगाबाद या कार्यालयास याद्वारे प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१९०६१४१५०४२८३२१४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(श्याम तागडे)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.अध्यक्ष, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई- ४०००३२.
२. मा.उपाध्यक्ष, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई- ४०००३२.
३. मा.सभापती, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई- ४०००३२.
४. मा.उपसभापती, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई- ४०००३२.
५. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई- ४०००३२.
६. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई- ४०००३२.
७. महालेखापाल (१/२), लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर,
८. महालेखापाल (१/२), लेखा परिक्षा, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर,
९. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई
१०. सर्व अप्पर मुख्य सचिव/सर्व प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई
११. प्रधान सचिव, मुख्यमंत्री कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई,
१२. प्रधान सचिव, (महसूल) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
१३. प्रधान सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. सर्व जिल्हाधिकारी,
१५. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य वक्फ मंडळ, औरंगाबाद,
१६. खाजगी सचिव, मा.मंत्री (अल्पसंख्यांक विकास), मंत्रालय, मुंबई,
१७. खाजगी सचिव, मा.राज्यमंत्री (अल्पसंख्यांक विकास), मंत्रालय, मुंबई,
१८. स्वीय सहायक, मा.मुख्य सचिव यांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई,
१९. स्वीय सहायक, प्रधान सचिव (अ.वि.वि.) मंत्रालय, मुंबई,
२०. स्वीय सहायक, सह सचिव (अ.वि.वि.) मंत्रालय, मुंबई,
२१. स्वीय सहायक, उप सचिव (अ.वि.वि.) मंत्रालय, मुंबई,
२२. सर्व अवर सचिव, अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
२३. सर्व कक्ष अधिकारी, अल्पसंख्यांक विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
२४. निवड नस्ती/कार्यासन-४, संग्रहार्थ.